

Sedmidílná minisérie *The Queen's Gambit* (Dámský gambit) pracuje se zcela vymyšleným příběhem

FOTO NETFLIX, FOTO NA TITULNÍ STRANĚ DIVEMAKY.SK

Příběh podivnější než fikce

Média se soustředí primárně na negativní zprávy – konflikty, katastrofy a chmurné výhledy. Pozitivní příběhy se přibližují jen do počtu na poslední stránky novin nebo poslední minutu televizních zpráv, aniž by přitom mohly cokoli reálně dovývážit. Oním povznášejícím příběhem na konec se v posledních týdnech stala romská šachistka Agáta Berková. Jedenáctiletá dívka vyrůstala v osadě bez elektřiny a teplé vody, přesto dnes poráží i solidní dospělé hráče, a dokonce remizovala se šachových velmistrem Anatolijem Karpovem. Talentovaná šachistka je fascinujícím úkazem nejenom kvůli kontrastu nízkého věku a vysokého intelektu, ale i tím, že šachy jsou převážně „mužský sport“ a navíc sport „vyšších bílých vrstev“. Její identita jde téměř proti všemu, s čím jsou šachy stereotypně spojené. I to, že ji trénuje její otec Milan Berko, který se sám naopak šachy naučil až v pětadvaceti letech, nezapadá do běžného obrazu, kdy elitní děti mají elitní péči.

Příběh Agáty Berkové dokazuje, že dar může mít kdokoli a rozvoj nepřichází jen pomocí standardních postupů a neodehrává se v běžném prostředí. V paměti se ještě vynoří dva roky starý podobný příklad 13leté romské běžkyně Annamárie Horváthové, která v odrbaných balerínách předběhla své lépe vybavené soupeřky v celostátním závodě na trati na 750 me-

trů. Lidé ji začali přezdívat Forrest Gump podle filmu, v němž mentálně zaostalý mladík utíkal před šikanou a nechápajícím světem tak rychle, až se stal fotbalovou hvězdou a později ikonou, jež údajně spustila americkou mánií joggingu.

Doopravdy se to nestalo

Snaha naroubovat čísi reálný život do syžetu známého fiktivního (a navíc satirického) filmu byla u Annamárie dosti nespravedlivá, protože jediným handicapem této dívky je chudoba. Vyrůstala v zapadlé romské osadě se šestnácti příbuznými v jednom nuzném domku. U šachistky Agáty Horváthové zase lidem okamžitě vytane na mysli nedávný seriálový hit *The Queen's Gambit* (Dámský gambit, Netflix). Zde hrdinku Beth Harmonovou v sirotčinci učí hrát šachy zamlklý starý kotelník. V patnácti letech, poté co je adoptována, se pustí do hraní šachů i soutěžně a velmi rychle dokonce i profesionálně. Většinu svého života přitom neměla vlastní šachovnici, figurky, ani reálné soupeře a partie si přehrávala pouze v hlavě. Beth postupuje famózním způsobem na státní, federální i světovou úroveň a ničí tím ega nadutých mužských soupeřů, kteří si nedovedou připustit, že je porazila nezletilá a velmi netuctově půvabná dívka.

Při sledování *Dámského gambitu* většinu diváků, kteří nejsou podrobně seznámeni s dějinami šachu, napadá, že takto neuvěřitelný příběh, odehrávající se na přelo-

mu 50. a 60. let, musí být podle skutečných událostí. Autenticitu podporuje pečlivá výprava a kostýmy. Příběh totiž při vši vypravěčské suverenitě působí, jako by šlo o konjunkturálně žádaný příběh o ženské emancipaci, a právě reálný předobraz by mohl ospravedlnit jeho existenci.

Skutečnost je však ještě složitější. Seriál je adaptací stejnojmenné knihy z 80. let, kterou napsal šachista a jinak hlavně sci-fi autor Walter Tevis (zemřel roku 1984). Vycházel z reálných příběhů mužských šachistů, především Bobbyho Fischera, Borise Spasského a již zmiňovaného Anatolije Karpova a obohacení děje o ženský element nezamýšlel jako propagandistický krok, ale zdůraznění motivu vyloučení geniů z běžné společnosti.

Proč je málo šachistek

Šachový velmistr Dylan Loeb McLain ve sloupku pro *New York Times* navíc seriál hodnotí jako nesmírně přesný v zachycení dobové atmosféry, včetně mužského nepřátelství vůči ženským hráčkám. Ostatně i výzkum Oxfordské univerzity z roku 2008 došel k tomu, že mezi nejlepšími hráči světa je tak málo šachistek nikoli proto, že by byly méně inteligentní, ale proto, že se cítí odpuzeny nepřátelským mužským prostředím a nejsou v hraní šachů na vrcholové úrovni povzbuzovány svým okolím.

Případ Agáty Berkové ale ukazuje, že realita může být ještě podivnější a neuv-

řitelnější než fikce. Představme si jen reakce, které by přišly, kdyby Netflix udělal seriál o nezletilé romské šachistce z chatrče – kolik by se vzedmulo obvinění z nerealistické kýčovitosti. Je to ale stejné jako se západem slunce – pokud ho vidíme v přírodě, nikdy to není kýč, ale je to krásné samo o sobě. Kýč vzniká až lidským zásahem, přetvořením a zneužitím, přílišným zjednodušením, touhou dosahovat silného efektu lacině jednoduchými prostředky. Výhodou Agáty Berkové však je, že z ní její otec nechce mít profesionální velmistryni. Šachy bere jen jako prostředek k lepší integraci do společnosti, nikoli jako způsob, jak se posedlostí hrou oddělit od reality ostatních lidí. Její život se tedy může vyvíjet jakkoli, ale žít v kýči jí nehrozí.

FILMOVÉ ZÁVISLOSTI S KAMILEM FILOU

Filmový publicista, šéfredaktor serveru Kinobox.cz a zakladatel webu ještěvětšíkritik.cz.